

// Педагогіка та психологія : (збірник наукових праць ХНПУ імені Г.С. Сковороди. –Харків, 2016. - Вип. 55. - С. 23-30.

УДК: 1 (091) : 159.928 : 316.46

О.П.Демченко

© Демченко О.П, 2016

<http://orcid.org/0000-0001-7294-9109>

<http://orcid.org/0000-0001-7294-9109>

НАУКОВА РЕФЛЕКСІЯ СОЦІАЛЬНОЇ ОБДАРОВАНОСТІ В КОНТЕКСТІ АНТИЧНОЇ ФІЛОСОФІЇ

На основі узагальнення зарубіжного і вітчизняного наукового фонду зроблено висновок про недостатню розробленість теоретичних засад соціальної обдарованості з імпліцитно вираженою методологічною базою. Досліджено витоки психолого-педагогічної теорії соціальної обдарованості в філософських концепціях стародавнього світу.

Встановлено, що, з одного боку, в поглядах мислителів античності на природу індивідуальних відмінностей і здібностей до певного виду діяльності ідеї про схильності до управління, державної справи, лідерства представлені частково й опосередковано. Такі особистісні характеристики філософи прямо не пов'язують з проявами талану чи геніальності. З другого боку, з'ясовано, що в філософській думці стародавнього світу поступово утверджується висока оцінка лідера, героя, правителя як соціально активної та продуктивної особистості, в психологічному портреті якої прослідковуються ознаки соціальної обдарованості.

Ключові слова: *геніальність, талант, обдарованість, соціальна обдарованість, лідерство, елітарність, соціально продуктивна особистість.*

Демченко Е.П. Научная рефлексия социальной одаренности в контексте античной философии

На основе обобщения зарубежного и отечественного научного фонда сделан вывод о недостаточной разработке теоретических основ социальной одаренности с импліцитно выраженной методологической базой.

Исследованы истоки психолого-педагогической теории социальной одаренности в философских концепциях древнего мира.

Установлено, что, с одной стороны, в воззрениях философов античности о природе индивидуальных различий и способностей к определенному виду деятельности идеи о склонности к управлению, государственному делу, лидерству представлены частично. Такие характеристики не идентифицируются мыслителями как проявления таланта или гениальности. С другой стороны, выяснено, что в философской мысли древнего мира постепенно утверждается высокая оценка лидера, героя, правителя как социально активной и продуктивной личности, в психологическом портрете которой прослеживаются признаки социальной одаренности.

Ключевые слова: *гениальность, талант, одаренность, социальная одаренность, лидерство, элитарность, социально продуктивная личность.*

Demchenko O.P. Scientific reflection of social giftedness in the context of ancient philosophy

On the basis of generalization of foreign and national science Foundation made the conclusion about the insufficient development of the theoretical foundations of social giftedness expressed with the implicit philosophical and methodological base. Investigated the origins of psycho-pedagogical theories of social giftedness in the philosophical concepts of the ancient world.

It is established that, on the one hand, in the views of philosophers of antiquity about the nature of individual differences and abilities to a specific activity ideas on the propensity for office, leadership, represented indirectly. On the other hand, found that in the philosophical thought of the ancient world gradually shifted to the high evaluation of the leader, the hero, the ruler as a socially active and productive individual, in psychological portraits which traced the signs of social giftedness.

Key words: *genius, talent, giftedness, social talent, leadership, elitist, socially productive person.*

Постановка проблеми. Насьогодні міждисциплінарний феномен обдарованості залишається до кінця не вивченим, тому фахівці з психології, педагогіки та інших наукових галузей продовжують активні наукові розробки, присвячені з'ясуванню різних аспектів такого складного явища. Зокрема, потребує подальшого дослідження специфіка прояву різних видів обдарованості, серед яких найменш вивченою є соціальна.

Наукове осмислення соціальної обдарованості вважаємо за необхідне проводити в філософському контексті, оскільки в генетичному змісті таке явище не є суто психологічним чи педагогічним феноменом. Її теоретизація можлива через історико-філософську рецепцію, яка повинна передувати психолого-педагогічному обґрунтуванню. Пошук відповідей на питання про відмінності між людьми й схильності до різних видів діяльності, геніальність і талант був започаткований в античній філософії задовго до того, як вони стали предметом наукових розвідок у психології, педагогіці, соціології.

Аналіз попередніх досліджень. Наукові розробки соціальної обдарованості почали проводитися порівняно з іншими видами не так давно, починаючи з середини ХХ століття, в зарубіжному психолого-педагогічному дискурсі (К.Ебромс, Б.Кларк, В.Мерлін, Г.Олпорт, Д.Сміт, Б.Теплов, К.Хеллер та ін.). В останні десятиріччя спостерігається актуалізація вивчення цього феномену в працях російських (А.Галіахметова, Т.Гущина, Г.Зверева, І.Івенських, Т.Кісельова, Н.Колодій, Д.Люсіна, М.Рожков, Д.Ушаков, Т.Хрустальова та ін.) і білоруських (Я.Коломінський, Є.Панько та ін.) учених. Дослідниками накопичено певний теоретичний і емпіричний масив щодо статусу соціальної обдарованості, сутності та структурних компонентів, особливостей вияву її ознак на різних вікових етапах тощо.

Нині в Україні соціальна обдарованість перебуває в науковому фокусі лише окремих дослідників, оскільки більшість учених у царині обдарованості надають перевагу розробці інших видів, передусім інтелектуальної, творчої, технічної, художньої обдарованості. Одне з перших і вагомих вітчизняних досліджень соціальної обдарованості як високого рівня вияву соціальних

здібностей проводиться О.Власовою з кінця ХХ століття, яке спрямоване на ідентифікацію основних її структурних складових, критеріїв, індикаторів і умов ефективного розвитку. В працях ученої також започатковано теоретичний аналіз методологічних основ та історичного досвіду осмислення динаміки, детермінант розвитку і структури соціальних здібностей людини.

У дисертаційному дослідженні з соціальної психології (Б.Казюк) явище соціальної обдарованості розглядається в структурі професійного образу «Я» курсантів внутрішніх військ МВС України. Зустрічаємо наукові розвідки останніх років, присвячені окремим аспектам вивчення явища соціальної обдарованості (Н.Мацюк, О.Науменко, М.Янковчук та ін.).

Аналітичний огляд зарубіжного і вітчизняного наукового фонду дозволяє зробити висновок про недостатню розробленість на сучасному етапі теоретичних засад соціальної обдарованості з імпліцитно вираженою методологічною базою. Потреба з'ясування філософського підґрунтя соціальної обдарованості зумовлена існуванням глибокого протиріччя між, з одного боку, посиленням наукового інтересу до такого виду обдарованості, накопиченням теоретичного масиву і формуванням досвіду роботи з соціально активними дітьми в сучасних закладах освіти; з іншого боку, відсутністю цілісної психолого-педагогічної концепції соціальної обдарованості, яка ґрунтується на міцній методологічній основі й адекватно пояснює такий міждисциплінарний феномен.

Філософське осмислення й теоретизація соціальної обдарованості уповільнюється наявністю суперечливих наукових ракурсів, оскільки:

- продовжується процес формування методологічної бази психологічної концепції обдарованості як загальнонаукового феномену;

- соціальна обдарованість вивчається переважно поза філософським контекстом, так як у поглядах мислителів минулого відсутні позиції, в яких би наявність у людини високого рівня соціально значимих характеристик прямо оцінювалася як ознака обдарованості;

– дослідження соціальної обдарованості часто базується на неактуалізованих передумовах, оскільки вони не завжди поділяються й приймаються всіма членами наукового співтовариства, які займаються розробкою проблематики обдарованості й не визнають право соціальної обдарованості на статус самостійного виду;

– у психолого-педагогічному дискурсі есплікуються і часто не диференціююся декілька наукових конструктів (соціальний інтелект, соціальна компетентність, комунікативна компетентність, соціальна самореалізація, соціальні здібності, синтезований інтелект тощо), які є близькими за своєю природою та сутністю до соціальної обдарованості, взаємоперетинаються та взаємонакладаються, більшою чи меншою мірою проявляючись у структурі соціально обдарованої особистості;

– нерідко ототожнюється соціальна, організаторська, атрактивна та лідерська обдарованість; не показуються відмінності між ними й не розкривається специфіка кожної з них;

– залишається дискусійним питання щодо визначення статусу соціальної обдарованості, віднесення її до загальної чи спеціальної обдарованості;

– пропонується декілька підходів до пояснення природи та сутності соціальної обдарованості як психологічного феномену, при цьому переважно це відбувається поза відомими теоріями обдарованості, в межах яких можна було б запропонувати її психологічний профіль;

– зустрічаються різні наукові позиції щодо структури соціальної обдарованості, яка залишається остаточно нерозробленою; до того ж автори не завжди беруть за основу відомі моделі обдарованості, що повинні стати науковою матрицею для розуміння соціальної обдарованості як психолого-педагогічного конструкту.

Метою статті є обґрунтування філософських засад соціальної обдарованості як методологічної бази для подальшого формування цілісної теоретичної концепції; дослідження коренів психолого-педагогічної теорії соціальної обдарованості в поглядах мислителів стародавнього світу.

Виклад основного матеріалу. Дослідження філософських засад соціальної обдарованості в античній думці будемо продовжувати услід за О.Власовою [5], яка в свій час проаналізувала феноменологію становлення соціальної успішної людини в філософській спадщині мислителів давнини. Поділяємо думку дослідниці, що феномен соціально здібної людини як ідеального суб'єкта суспільних перетворень та рефлексії соціального досвіду виділився як наукова проблема ще в часи античності, практично одночасно із заснуванням самої науки. За результатами проведеного аналізу автор робить висновок про наявність в античному світі декількох моделей соціально здібної людини, базовими складовими яких є низка високорозвинених психологічних механізмів людини. Окреслені автором соціально значимі чесноти забезпечували людині успішність у системі суспільних відносин, дозволяли ефективно гармонізувати як внутрішній (особистісний) так і зовнішній (соціальний) план власної активності, впливати на активність інших людей, об'єднуючи їх в єдиному русі соціальної діяльності та орієнтуючи її плин на реалізацію вищих суспільних інтересів.

У ході подальшого вивчення соціальної обдарованості через філософську рецепцію вважаємо за необхідне зробити акцент на важливих положеннях, яких будемо вибудовувати власну наукову позицію; виділи низку закономірностей і суперечностей в зародженні поглядів на такий феномен у концепціях мислителів античності.

По-перше, *наукову рефлексію соціальної обдарованості вважаємо за необхідне розпочинати в контексті аналізу поглядів видатних мислителів стародавнього світу на геніальність, талант, схильності людини в цілому.* Початок осмислення обдарованості як загальнонаукової й базової категорії сягає в далеке минуле, яке пов'язане з аналізом ідей філософів античності (Аристотель, Квінтіліан, Конфуцій, Платон, Сократ, Цицерон, Полібій та ін.) щодо з'ясування природи індивідуальних відмінностей, причини наявності в одних і відсутності в інших людей здібностей до певного виду діяльності, виявлення детермінант досягнення успіху. Звернення до витоків пояснення

природи таких явищ є цілком логічним, оскільки дозволяє зрозуміти в межах філософських концепцій обдарованості історичні закономірності зародження й розвитку ідей про визнання схильності до управлінської чи педагогічної діяльності, військові справи, лідерських якостей, організаторських і комунікативних здібностей як ознак спеціального таланту; про високу оцінку вольових і харизматичних особистостей, соціально активних і продуктивних лідерів як особливих і вибраних людей, еліти, вищої касты.

Звернення до античного філософського дискурсу, в якому пропонуються відповіді на питання про сутність таланту, геніальності, обдарованості та їх природу, дозволило сформулювати дві важливі наукові ремарки.

З одного боку, встановлено, *що методологічні засади психологічної теорії обдарованості перебувають на етапі активної розробки, що, в свою чергу, уповільнює філософську рефлексію соціальної обдарованості.* У зв'язку з цим інтерес становлять окремі дослідження російських учених (М.Баграмянц, М.Івлєва, О.Кліменченко), спрямовані на осмислення в історичній ретроспективі філософських засад геніальності, таланту й обдарованості. Увагу привертають праці науковців, присвячені психолого-педагогічному обґрунтуванню обдарованості (О.Антонова, Л.Малімон, О.Савенков), в яких дотично розкривається також історико-філософський ракурс проблеми.

Зокрема, на думку О.Кліменченко [8, с.28], дослідження проблеми обдарованості в філософії проводилося протягом тривалого часового періоду й ділиться на два великі етапи: досхоластичний і постсхоластичний. О.Антонова зазначає, що перший період вивчення обдарованості оформився в межах античної філософії, «який характеризувався зародженням наукових поглядів на природу здібностей особистості, першими спробами пояснення цього феномену, першими рекомендаціями стосовно виховання обдарованої дитини» [1, с. 48]. За висновками вченої, дослідження цього феномену продовжилося на наступних етапах, як у філософії, так і в класичній педагогіці, а потім у експериментальній психології та педагогіці. На сучасному етапі відбуваються

різнобічні наукові пошуки на філософському, загальнонауковому, конкретно-науковому рівнях методології науки та рівні практичної діяльності.

У ході розробки філософських засад психологічної концепції обдарованості дослідники [4; 7] умовно виділили три основні лінії, які намітилися вже на першому етапі концептуалізації обдарованості в епоху античності: «платонівську», «аристотелівську» і «демокритовську». Безпосереднім джерелом вроджених здібностей, за Платоном, є трансцендентне начало (Бог); за Аристотелем – тілесна організація людини; за Демокритом – матеріальний склад людини. Наявність множинності філософських концептів на природу таланту й геніальності, в свою чергу, породжує різні підходи до пояснення обдарованості як психологічного феномену. Так, на думку М.Баграмянц [4], існуючі численні визначення обдарованості не узгоджуються між собою з тієї причини, що в основі їх лежать принципово різні світоглядні та філософські передумови:

Однак, М. Івлева та В.Іноземцев [7] вказують на позитивну сторону такої філософської поліфонії в поясненні природи обдарованості. Вони зазначають, що, не зважаючи на відсутність єдиної теорії обдарованості, дослідники трьох філософських напрямів використовують досягнення один одного. Науковці констатують, що наука обдарованості знаходиться на стадії предтеорії.

З другого боку, зазначимо, що в філософських концепціях античності не зустрічаємо позицій, в яких би наявність спеціальних здібностей до державного управління, військової справи, педагогічної, релігійної, громадської діяльності й, відповідно, успіхи в таких сферах, вважалися проявами геніальності чи таланту, спеціальних здібностей та обдарованості.

З огляду на це, формування методологічної бази соціальної обдарованості потребує вичленення з філософського дискурсу з проблеми обдарованості тих поглядів античних мислителів, в яких дотично пояснюється природа соціальних здібностей; фокусування уваги на таких ідеях, в яких дається висока оцінка соціально активній, продуктивній і успішній особистості. Науковий акцент необхідно також робити на окремих підходах, згідно яких лідерство, харизма,

альтруїзм, комунікативність, здатність до управління людьми, вміння переконувати інших і вести за собою, потреба в суспільній діяльності, високий рівень орієнтації та адаптації в динамічних соціальних умовах оцінюються як характеристики людини особливого типу та елітарної особистості.

По-друге, *філософські витoki феномену соціальної обдарованості будемо досліджувати через призму пояснення термів «геній» (від латинського – *genius* – дух) і «талант» (від грецького – *talanton* – вага)*. За висновками сучасних дослідників [1; 12], саме вони використовувалися в античному світі. В філософській думці мова не йшла не лише про наявність здібностей у сфері спілкування, лідерства, управління як ознак таланту, а й не використовувався сам термін «обдарованість». У зв'язку з цим відмітимо два важливі аспекти.

З одного боку, розуміння генія початково не корелювалося й не асоціювалося з соціально активною та продуктивною особистістю, оскільки з давніх часів у філософській думці та пересічній свідомості було переконання про те, що справжня геніальність може виявлятися лише в мистецтві. Як стверджують дослідники [12], природа геніальності пояснювалася як «божественний дар», а сам «геній» сприймався як фігура міфологічна, яка поєднує в собі безсмертне божество та смертну людину. Відповідно генієм вважався лише художник, митець у широкому сенсі цього слова, тобто художньо обдарована особистість (поет, скульптор, живописець, музикант тощо), інколи – філософ. Тому значні здібності в інших сферах (державному управлінні, військовій справі, вихованні молодих поколінь, навіть у науці) спочатку не визнавалися як геніальність.

Проте в подальшому поняття художнього генія стало вихідним для розуміння генія взагалі (релігійного, наукового, політичного, військового).

Більш близьким для розуміння філософської природи соціальної обдарованості є термін «талант», походження якого пов'язувалося не з релігією й філософією, а з торгівлею й позначало високий рівень розвитку здібностей до певного виду (видів) діяльності. Зауважимо, що в роботах давньогрецьких

філософів відсутнє чітке розмежування власне таланту (як високого рівня обдарувань) та геніальності (як найвищого ступеню творчих сил людини).

З другого боку, почала прослідковуватися важлива тенденція: *визнання наявності природних здібностей у різних сферах і поступове виокремлення низки специфічних видів життєдіяльності (управління, військова справа, трансляція соціального досвіду в формі релігійного культу чи навчання дітей і молоді тощо), в яких вони проявляються*. Так, Платон [10] стверджував, що люди народжуються різними і вища справедливість полягає в тому, щоб кожен займався тією справою, до якої в нього є природна схильність.

Це зумовило те, що зароджується інший напрям щодо пояснення природи генія та розширення кола здібностей (інтелектуальних, у тому числі управлінських, лідерських і організаторських), наявність яких може свідчити про талановитість людини. Такий підхід пов'язується передусім з поглядами Аристотеля [2-3], який показав зв'язок художньої творчості з інтелектуальною, пізнавальною діяльністю; увів термін – «споглядальна діяльність розуму» як поєднання наукової та художньої творчості. До того ж відзначимо, що він висловив важливе в контексті дослідження історичного генезису соціальної обдарованості припущення, що добродійна діяльність (політична і військова), яка пов'язана із спілкуванням та управлінням людьми, виділяється серед інших по «красі й величності». Як стверджував Аристотель, бути керівником є божественне призначення, за яким одні народжуються для того, щоб керувати, а інші – щоб підпорядковуватися.

У процесі розвитку цивілізації проблема природної схильності до окремих видів діяльності, в тому числі, пов'язаних з управлінням з людьми і спілкуванням з ними, стала набувати ще більшого значення.

Як бачимо, хоча й імпліцитно, але в складній системі поглядів відомих мислителів античності на геніальність і здібності та їхню природу представлені ідеї про високі досягнення в соціономічних видах діяльності, управлінні, державній справі як особливі схильності. Більш близькою для розробки

історично-філософського профілю соціальної обдарованості є «аристотилевська» лінія концептуалізації обдарованості.

По-третє, *спираємося на погляди видатних мислителів минулого, в яких дається висока оцінка правителя, лідера, героя як соціально активної й продуктивної особистості, в характеристиці якої, на наш погляд, прослідковуються ознаки соціальної обдарованості.* Відзначимо, що стародавні філософи (Геродот, Конфуцій, Лао-Цзи, Платон, Плутарх, Светоній та ін.), прямо не визнаючи талановитими видатних персоналій, представників релігійних культів, політичних діячів і воєначальників, у той же час дають їм високу оцінку як управлінцям, організаторам, вольовим і харизматичним особистостям, вказують на їхню особливість, вибраність і соціальну вагомість; визнають їхню непересічну роль в історичному поступі в цілому та у розвитку свого народу й держави зокрема. Цих людей часто називали героями й у античному суспільстві поступово формується культ таких особистостей.

Особливо важливого значення в соціально-політичному розвитку держави філософи надавали правителям, успіх діяльності яких залежав від їхніх особистісних якостей, серед яких важливе місце займали соціально значимі характеристики. Так, Платон [10] розробив соціально-політичну парадигму, згідно якої правитель – це герой, захисник, лідер і мудрець. Він стверджував, що управляти іншими повинні найкращі особистості, найрозумніші, схильні до пізнання, виховані, благородні, витончені, справедливі й мужні. Філософ вважав, що управління державою вимагає від людини також самовідданого служіння державі, надання переваги суспільним інтересам над особистими, жертвування своїми миттєвими потребами. При цьому філософ підкреслював, що суспільна діяльність людини, яка прагне до справедливості, буде нелегкою ношею. На його думку, найстрашнішим покаранням для того, хто не бажає правити, є підпорядкування тому, хто гірший тебе. Він вважав, що страх опинитися в такій ситуації змушує гідних людей, наділених владою, правити іншими [11, с. 347].

Характеристику правителя знаходимо в Аристотеля [3], якого він наділяє наступними якостями: розум, здатність до вирішення проблем і передбачення, мужність, гуманність, непідкупність, справедливість, розсудливість, досвід управління. До того ж філософ робить акцент на трьох важливих характеристиках, якими повинен володіти правитель, щоб завоювати довіру своїх послідовників: практична мудрість або розсудливість, добродіяння і доброзичливість. Репутація гідного лідера формується в результаті злиття цих рис: практична мудрість дозволяє людині виносити правильні судження про конкретні питання; добродіяння спонукає його висловлювати свою думку чесно і справедливо; доброзичливість гарантує, що він дасть найкращу пораду. При цьому Аристотель відзначає, що необхідна гармонія позитивних якостей особистості та свідомих вчинків, що дозволить вести істинно добродійне життя.

Зазначимо, що названі філософами якості героя-правителя, завдяки яким він досягає високих успіхів у політичній діяльності та суспільному житті, цілком корелюються з характеристиками соціально обдарованої людини, яка реалізується в соціономічній площині.

По-четверте, *наукову розробку феномену соціальної обдарованості варто продовжувати в контексті філософського дискурсу, в якому дається висока оцінка й робиться характеристика елітарної особистості*. Історичний екскурс до філософської думки показує, що ідея виокремлення в суспільстві особливої верстви (вищої касты, вибраних людей, привілейованих прошарків, верхів суспільства, аристократії, правлячого класу; тих, хто думає та управляє державою тощо), почала обстоюватися з античних часів (Аристотель, Квінтіліан, Конфуцій, Платон, Сократ, Цицерон, Полібій та ін.).

Відзначимо, з одного боку, що протягом тисячоліть і частково в наш час належність до еліти зумовлювалася насамперед соціальним походженням, тому що народження людини в знатній родині надавало їй особливих привілеїв. З другого боку, потроху до елітарних груп почали входити і талановиті люди, передусім, найбільш інтелектуально здібні: філософи, вчені, оратори тощо. У такому контексті Платон [9], описуючи ідеальну державу, стверджував, що

правителями повинні бути виключно філософи (інтелектуальна еліта). Людей, які не володіють належними здібностями, мислитель пропонував усувати від здійснення управлінських функцій.

Окрім того, поступово на різних історичних етапах цивілізаційного руху в елітарних групах важливу роль також почали відігравати яскраві, неординарні особистості, сильні й цілісні натури, які досягали визначних успіхів у політичному й суспільному житті, займали високе місце в соціальній ієрархії. Вони залишили помітний слід в історії не лише завдяки знатному походженню, інтелектуальному потенціалу, а й соціально важливим характеристикам (цілеспрямованості, лідерству, харизмі, внутрішній силі, почуттю власної гідності, відданості суспільним ідеям, вольовим якостям, умінню переконувати людей, впливати на них і вести за собою, відчувати настрої й викликати необхідні емоції тощо).

За нашими висновками [6], у філософських концепціях елітологічного спрямування елітарна людина визначається як певний соціальний тип. Ще філософи стародавнього світу окреслюють соціально важливі якості представника еліти, наявність яких дозволить їй зайняти високе місце в суспільній ієрархії та бути успішною в політичній, громадській діяльності. Звернення до філософської думки елітарного спрямування показує, що відомі персонологи відводили роль домінанти суспільства, що впливає на політичні й соціальні процеси, не стільки високоінтелектуальним особам, а скільки активним, вольовим натурам, з розвиненими соціальними здібностями, здатними бути ініціаторами, організаторами, провідниками мас.

Зроблений нами [6] порівняльний аналіз поглядів мислителів минулого із сучасними підходами до структури соціальної обдарованості показує, що визначені сутнісні характеристики в обох випадках цілком корелюються й часто збігаються.

Таким чином, обґрунтовуючи методологічну базу для осмислення соціальної обдарованості, будемо спиратися на наступні філософські концепти античності:

– зародження поглядів про відмінності людей завдяки наявності в них значних здібностей та «особливого дару», про геніальність і талант та природу таких феноменів;

– утвердження ідеї про виокремлення в суспільстві особливої верстви (вищої касты, вибраних людей, привілейованих прошарків, верхів суспільства, аристократії, правлячого класу; тих, хто думає та управляє державою тощо), до якої поступово відносять соціально активних і продуктивних особистостей, правителів, державних мужів, воєначальників;

– формування високої оцінки соціально активної, продуктивної та успішної особистості, лідера, героя, державного діяча; хоча здібності та якості людей такого порядку спочатку не ідентифікуються як талант і обдарованість.

Висновки. Створення наукового психолого-педагогічного профілю соціальної обдарованості стає можливим не раніше, ніж у рамках філософії визріють і будуть узагальнені ідеї та теорії, базові для виділення її як окремого наукового феномену та виду обдарованості. Це потрібно здійснювати шляхом інтегрування системи онтологічних, гносеологічних, соціоантропологічних і аксіологічних поглядів на обдарованість, елітарність і лідерство. Перший етап осмислення соціальної обдарованості в філософському контексті виявив суперечність між, з одного боку, наявністю в поглядах античних мислителів високої оцінки видатних людей, правителів, політичних діячів, воєначальників, педагогів, які відрізнялися наявністю розвинених організаторських, лідерських, соціальних здібностей; з другого боку, невизнання в філософській думці таких непересічних особистостей як талановитих. Державним діячам, полководцям, промисловцям і навіть ученим у статусі генія відмовляли майже до XIX століття. **Перспективним напрямом** для подальших наукових розвідок є продовження філософської рефлексії соціальної обдарованості на основі аналізу ідей мислителів наступних після античних часів історичних періодів.

Література

1. Антонова О.Є. Обдарованість : сутність, структура, перспективи розвитку / О.Є.Антонова // Актуальні проблеми психології : проблеми

психології обдарованості : зб. наук. пр. ; за ред. С.Д. Максименка, Р.О.Семенової. – Т. 6. – Вип. 3. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2008. – С. 48-51.

2. Аристотель. Никомахова этика / Аристотель // Философы Греции. Основы основ : логика, физика, этика. – М., 1999. – С. 793–1026

3. Аристотель. Политика / Аристотель // Древнегреческая философия : от Платона до Аристотеля. – М. : АСТ, Харьков : Фолио.– 2003. –С. 441-699.

4. Баграмянц М. Л. Основные этапы становления психологической концепции одаренности / М.Л. Баграмянц // Вестник Московского государственного открытого университета ; Серия «Психологические науки». – 2009. – №1. – С. 38-44.

5. Власова О.І. Психологія соціальних здібностей : структура, динаміка, чинники розвитку : монографія / О.І.Власова. – К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2005. – 308 с.

6. Демченко О.П. Проблема соціальної обдарованості в контексті філософської теорії еліти / О.П.Демченко // Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький педагогічний університет імені Григорія Сковороди» [Тематичний випуск «Вища освіта України в контексті інтеграції до європейського простору». – Випуск 36. – Том VI. – К. : Гнозис, 2015. – С.533-545.

7. Ивлева М.Л. Формирование психологической концепции одаренности в эпоху Возрождения / М.Л.Ивлева, В.А.Иноземцев // Известия МГТУ «МАМИ». – Серия «Социально-гуманитарные науки». – 2014. – № 2 (20). Т. 5 – С. 125-131.

8. Клименченко О.Н. Проблема одарённости, гениальности, таланта в философии / О.Н. Клименченко // Одарённый ребенок. – 2003. –№ 1. – С. 25-37.

9. Платон. Государство / Платон ; [пер. с древнегреч. С.С.Аверинцева, А.Н.Егунова, Н.В.Самсонова] / общ. ред. А.Ф.Лосева, В.Ф.Асмуса, А.А.Тахо-Годи. – М. : Мысль, 1999. – 656 с.

10. Платон. Диалоги / Платон ; сост., ред. А. Ф. Лосев. - М. : Мысль, 2000. - 607 с.
11. Платон. Законы / Платон ; под ред. А.Ф. Лосева, В.Ф. Асмуса, А.А.Тахо-Годи. – М.: Мысль, 1999. – 832 с.
12. Порфирий. Жизнь Пифагора — В кн.: Диоген Лаэртский. О Жизни, учениях и изречениях знаменитых философов. М., 1986. С. 418-422
13. Савенков А.И. Психология детской одаренности / А.И.Савенков. – М. :Генезис, 2010. – 440 с.